

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (štvrtá komora)

z 3. septembra 2015 (*)

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Smernica 93/13/EHS – Článok 2 písm. b) – Pojem „spotrebiteľ“ – Zmluva o úvere uzatvorená fyzickou osobou, ktorá vykonáva povolanie advokáta – Vrátenie úveru zabezpečené budovou, ktorá patrí advokátskej kancelárii dlžníka – Dlžník, ktorý má vedomosti potrebné na to, aby dokázal posúdiť nekalú povahu zmluvnej podmienky pred podpisom zmluvy“

Vo veci C-110/14,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Judecătoria Oradea (Rumunsko) z 25. februára 2014 a doručený Súdnemu dvoru 7. marca 2014, ktorý súvisí s konaním:

Horațiu Ovidiu Costea

proti

SC Volksbank România SA,

SÚDNY DVOR (štvrtá komora),

v zložení: predseda štvrtej komory L. Bay Larsen, sudcovia K. Jürimäe, J. Malenovský, M. Safjan (spravodajca) a A. Prechal,

generálny advokát: P. Cruz Villalón,

tajomník: L. Carrasco Marco, referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 28. januára 2015,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- H. O. Costea, osobne,
- SC Volksbank România SA, v zastúpení: F. Marinău, avocat,
- rumunská vláda, v zastúpení: R.-H. Radu, R. I. Hațieganu a A. Buzoianu, splnomocnení zástupcovia,
- talianska vláda, v zastúpení: G. Palmieri, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci M. Santoro, avvocato dello Stato,
- holandská vláda, v zastúpení: M. Bulterman a M. Noort, splnomocnené zástupkyne,

- Európska komisia, v zastúpení: L. Nicolae a M. van Beek, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 23. apríla 2015,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 2 písm. b) smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. ES L 95, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288).
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu, v ktorom proti sebe stoja pán Costea a SC Volksbank România SA (ďalej len „Volksbank“) a týka sa návrhu na určenie, že zmluva o úvere obsahuje podmienku nekalej povahy.

Právny rámec

Právo Únie

- 3 Piate, deviate a desiate odôvodnenie smernice 93/13 znie:

„keďže vo všeobecnosti spotrebiteľia nepoznajú právne pravidlá, podľa ktorých sa v členských štátoch iných, než je ich vlastný, riadia zmluvy na predaj tovarov alebo služieb; keďže tento nedostatok znalostí im môže brániť v priamych transakciách pri kúpe tovarov alebo služieb v inom členskom štáte;

...

keďže... nadobúdatelia tovaru a služieb by mali byť chránení proti zneužitiu právomocí zo strany predajcu alebo dodávateľa, najmä proti jednostranným štandardným zmluvám a nekalému popretiu ich základných práv v zmluvách;

keďže účinnejšia ochrana spotrebiteľa sa môže dosiahnuť prijatím jednotných právnych pravidiel v záležitostiach nekalých podmienok; keďže tieto pravidlá by mali platiť na všetky zmluvy uzatvorené medzi predajcami alebo dodávateľmi a spotrebiteľmi...“.

- 4 Podľa článku 1 ods. 1 tejto smernice:

„Účelom tejto smernice je aproximovať zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia členských štátov, ktoré sa týkajú nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených medzi predajcom alebo dodávateľom a spotrebiteľom.“

- 5 Článok 2 uvedenej smernice znie:

„Na účely tejto smernice:

...

- b) „spotrebiteľ“ znamená akúkoľvek fyzickú osobu, ktorá v zmluvách podliehajúcich tejto smernici koná s cieľom, nevzťahujúcim sa k jeho obchodom, podnikaniu alebo povolaniu;
- c) „predajca alebo dodávateľ“ znamená akúkoľvek fyzickú alebo právnickú osobu, ktorá v zmluvách podliehajúcich tejto smernici koná s cieľom vzťahujúcim sa k jeho obchodom, podnikaniu alebo povolaniu bez ohľadu na to, či má verejnú alebo súkromnú formu vlastníctva.“

6 Článok 6 ods. 1 tej istej smernice stanovuje:

„Členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa ich vnútroštátneho práva, neboli záväzné pre spotrebiteľa a aby zmluva bola podľa týchto podmienok naďalej záväzná pre strany, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok.“

Rumunské právo

7 Článok 2 zákona č. 193/2000 o nekalých podmienkach v zmluvách uzavretých medzi predajcami alebo dodávateľmi a spotrebiteľmi v znení účinnom ku dňu uzatvorenia zmluvy o úvere, ktorá je predmetom sporu vo veci samej, vo svojich odsekoch 1 a 2 stanovuje:

„1. „Spotrebiteľ“ znamená akúkoľvek fyzickú osobu alebo združenie fyzických osôb, ktoré na základe zmluvy podliehajúcej tomuto zákonu konajú s cieľom, nevzťahujúcim sa k ich obchodom, podnikaniu, priemyselnej, výrobnnej alebo remeselnej činnosti alebo povolaniu.

2. „Predajca alebo dodávateľ“ znamená akúkoľvek fyzickú alebo oprávnenú právnickú osobu, ktorá na základe zmluvy podliehajúcej tomuto zákonu koná s cieľom vzťahujúcim sa k jej obchodom, podnikaniu, priemyselnej, výrobnnej alebo remeselnej činnosti alebo povolaniu, ako aj ktorýkoľvek iný subjekt konajúci v rovnakom rámci, v mene alebo na účet tejto osoby.“

Spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

8 Pán Costea je advokát a zaoberá sa najmä vecami v oblasti obchodného práva. Dňa 4. apríla 2008 uzavrel s Volksbank zmluvu o úvere. Vrátenie uvedeného úveru je zabezpečené záložným právom, ktorého predmetom je budova patriaca advokátskej kancelárii pána Costea s názvom „Ovidiu Costea“. Zmluvu o úvere podpísal pán Costea jednak ako dlžník a jednak ako zástupca svojej advokátskej kancelárie vzhľadom na postavenie tejto kancelárie ako záložného ručiteľa. V rovnaký deň bolo vytvorené záložné právo k nehnuteľnosti samostatnou zmluvou vo forme notárskej zápisnice uzavretou medzi Volksbank a uvedenou advokátskou kanceláriou, ktorú pri podpise zmluvy zastupoval pán Costea.

9 Dňa 24. mája 2013 podal pán Costea na Judecătoria Oradea (Súd prvého stupňa v Oradee) žalobu, v ktorej navrhuje, aby súd jednak vyhlásil nekalý charakter zmluvnej podmienky týkajúcej sa poplatku za riziko a jednak aby túto podmienku zrušil a nariadil vrátenie tohto poplatku, ktorý získala Volksbank.

- 10 Za týchto okolností Judecătoria Oradea rozhodol o prerušení konania a položil Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Má sa článok 2 písm. b) smernice Rady 93/13 vykladať v súvislosti s vymedzením pojmu „spotrebiteľ“ tak, že tento pojem zahŕňa alebo naopak vylučuje fyzickú osobu vykonávajúcu povolanie advokáta, ktorá uzatvorila s bankou zmluvu o úvere bez toho, aby v nej bol špecifikovaný účel tohto úveru, pričom uvedená zmluva uvádza ako záložného ručiteľa advokátsku kanceláriu dotknutej fyzickej osoby?“

O prejudiciálnej otázke

Úvodné pripomienky

- 11 Vnútroštátny súd vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania konštatuje, že zmluva o úvere, ktorej sa týka vec sama, neuvádza účel, na ktorý bol dotknutý úver poskytnutý.
- 12 Naopak rumunská vláda a Európska komisia poukazujú na to, že uvedená zmluva v časti o jej predmete spresňuje, že úver bol poskytnutý na účely „pokrytia bežných osobných výdavkov“ pána Costeu.
- 13 Je pritom potrebné pripomenúť, že podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora v rámci konania upraveného v článku 267 ZFEÚ, ktoré vychádza zo zreteľného rozdelenia úloh medzi vnútroštátne súdy a Súdny dvor, je Súdny dvor oprávnený vyjadriť sa výlučne k výkladu alebo platnosti textu práva Únie na základe skutkového stavu, ktorý mu opísal vnútroštátny súd. Pokiaľ ide najmä o nesprávne posúdenia skutkových okolností obsiahnuté v rozhodnutí vnútroštátneho súdu, stačí pripomenúť, že neprináleží Súdnemu dvoru, ale vnútroštátnemu súdu, aby preukázal skutkové okolnosti, ktoré viedli k sporu, a vyvodil z nich dôsledky pre rozhodnutie, ktoré má vydať (pozri rozsudok Traim, C-492/13, EU:C:2014:2267, bod 19 a citovanú judikatúru).

O prejudiciálnej otázke

- 14 Vo svojej otázke sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa článok 2 písm. b) smernice 93/13 má vykladať v tom zmysle, že fyzickú osobu vykonávajúcu povolanie advokáta, ktorá uzatvorila s bankou zmluvu o úvere bez toho, aby v nej bol špecifikovaný účel tohto úveru, možno považovať v zmysle uvedeného ustanovenia za „spotrebiteľa“. Okrem toho sa vnútroštátny súd Súdneho dvora pýta, aký má v tejto súvislosti význam skutočnosť, že pohľadávka vyplývajúca z uvedenej zmluvy je zabezpečená záložným právom, ktoré vyplýva zo zmluvy uzavretej touto osobou ako zástupcom jej advokátskej kancelárie, a vzťahuje sa na majetok určený na obchody, podnikanie alebo povolanie tejto osoby, ako je budova vo vlastníctve tejto kancelárie.
- 15 V tejto súvislosti je potrebné poukázať na to, že ako sa uvádza v desiatom odôvodnení smernice 93/13, jednotné právne pravidlá v súvislosti s nekalými podmienkami majú platiť na všetky zmluvy uzatvorené medzi „predajcami alebo dodávateľmi“ a „spotrebiteľmi“, čo sú pojmy, ktoré definuje článok 2 písm. b) a c) tejto smernice.
- 16 V zmysle týchto definícií je „spotrebiteľ“ akákoľvek fyzická osoba, ktorá v zmluvách podliehajúcich tejto smernici koná s cieľom nevzťahujúcim sa k jej obchodom,

podnikaniu alebo povolaniu. „Predajcom alebo dodávateľom“ je zas akákoľvek fyzická alebo právnická osoba, ktorá v zmluvách podliehajúcich smernici 93/13 koná s cieľom vzťahujúcim sa k jej obchodom, podnikaniu alebo povolaniu bez ohľadu na to, či má verejnú alebo súkromnú formu vlastníctva.

- 17 Uvedená smernica teda definuje zmluvy, na ktoré sa vzťahuje, odkazom na postavenie zmluvných strán podľa toho, či konajú alebo nekonajú s cieľom vzťahujúcim sa k ich obchodom, podnikaniu alebo povolaniu (rozsudky Asbeek Brusse a de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, bod 30, ako aj Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, bod 21).
- 18 Toto kritérium zodpovedá myšlienke, z ktorej vychádza systém ochrany zavedený touto smernicou, a síce, že spotrebiteľ sa v porovnaní s predajcom alebo dodávateľom nachádza v znevýhodnenom postavení, pokiaľ ide o vyjednávaciu silu, ako aj o úroveň informovanosti, a táto situácia ho vedie k pristúpeniu na podmienky pripravené vopred predajcom alebo dodávateľom bez toho, aby mohol vplývať na ich obsah (rozsudky Asbeek Brusse a de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, bod 31, ako aj Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, bod 22).
- 19 Vzhľadom na uvedené znevýhodnené postavenie článok 6 ods. 1 smernice 93/13 stanovuje, že nekalé podmienky nie sú pre spotrebiteľa záväzné. Ide o kogentné ustanovenie smerujúce k nahradeniu formálnej rovnováhy, ktorú zmluva nastoľuje medzi právami a povinnosťami zmluvných strán, skutočnou rovnováhou, ktorá medzi nimi môže znovu zaviesť rovnosť (rozsudok Sánchez Morcillo a Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, bod 23 a citovaná judikatúra).
- 20 Rovnako je potrebné pripomenúť, že jedna a tá istá osoba sa môže považovať za spotrebiteľa v rámci niektorých plnení a za predajcu alebo dodávateľa v rámci iných plnení.
- 21 Ako uviedol v bodoch 28 až 33 svojich návrhov generálny advokát, pojem „spotrebiteľ“ v zmysle článku 2 písm. b) smernice 93/13 má objektívnu povahu a nezávisí od konkrétnych vedomostí, ktoré môže dotknutá osoba mať, alebo od informácií, ktoré táto osoba skutočne má k dispozícii.
- 22 Vnútroštátny súd rozhodujúci o spore týkajúcom sa zmluvy, ktorá by mohla patriť do pôsobnosti tejto smernice, je pri zohľadnení všetkých dôkazov a najmä podmienok zmluvy povinný overiť, či dlžník môže byť označený ako „spotrebiteľ“ v zmysle uvedenej smernice (pozri analogicky rozsudok Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, bod 48).
- 23 V tejto súvislosti musí vnútroštátny súd zohľadniť všetky okolnosti prejednávanej veci a najmä povahu tovaru alebo služby, ktoré sú predmetom posudzovanej zmluvy a môžu odhaliť účel nadobudnutia tovaru alebo služby.
- 24 Pokiaľ ide o služby advokátov v rámci zmlúv o právnych službách, Súdny dvor už zohľadnil nerovnosť medzi „klientmi spotrebiteľmi“ a advokátmi z dôvodu nesúmernosti informácií medzi týmito zmluvnými stranami (pozri rozsudok Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, body 23 a 24).

- 25 Toto konštatovanie však nemôže vylúčiť možnosť označiť advokáta ako „spotrebiteľa“ v zmysle článku 2 písm. b) tejto smernice, ak koná s cieľom nevzťahujúcim sa k jeho obchodom, podnikaniu alebo povolaniu (pozri analogicky rozsudok Di Pinto, C-361/89, EU:C:1991:118, bod 15).
- 26 Advokát, ktorý uzavrie s fyzickou alebo právnickou osobou konajúcou v rámci jej obchodu, podnikania alebo povolania zmluvu, ktorá, najmä preto, že sa netýka činnosti jeho advokátskej kancelárie, nie je spätá s výkonom jeho povolania advokáta, sa vo vzťahu k tejto osobe nachádza v znevýhodnenom postavení, tak ako to vyplýva z bodu 18 tohto rozsudku.
- 27 V takom prípade by ani za predpokladu, že advokát je vo vyššej miere odborne kompetentný (pozri rozsudok Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, bod 23), nebolo možné dospieť k záveru, že nie je vo vzťahu k predajcovi alebo dodávateľovi slabšou stranou. Ako totiž bolo pripomenuté v bode 18 tohto rozsudku, znevýhodnené postavenie spotrebiteľa v porovnaní s predajcom alebo dodávateľom, ktoré má vyrovnat' systém ochrany zavedený smernicou 93/13, sa týka tak úrovne informovanosti spotrebiteľa, ako aj jeho vyjednávaciej sily vo vzťahu k podmienkam, ktoré sú pripravené vopred predajcom alebo dodávateľom a na ktorých obsah nemá tento spotrebiteľ vplyv.
- 28 Pokiaľ ide o okolnosť, že pohľadávka vyplývajúca z dotknutej zmluvy je zabezpečená záložnou zmluvou uzavretou advokátom ako zástupcom jeho advokátskej kancelárie a vzťahujúcou sa na majetok určený na obchody, podnikanie alebo povolanie tohto advokáta, ako je budova, ktorú táto kancelária vlastní, je potrebné konštatovať, že ako v bodoch 52 až 54 v podstate uviedol generálny advokát, táto okolnosť nemá nijaký vplyv na posúdenie v bodoch 22 a 23 tohto rozsudku.
- 29 Vo veci samej totiž ide o to, či sa má za spotrebiteľa alebo za predajcu alebo dodávateľa považovať osoba, ktorá uzavrela hlavnú zmluvu, teda zmluvu o úvere, a nie osoba, ktorá uzavrela doplnkovú, teda záložnú zmluvu, ktorou sa zaručuje splatenie dlhu vyplývajúceho z hlavnej zmluvy. V prípade ako vo veci samej preto nemôže postavenie advokáta ako spotrebiteľa alebo ako predajcu alebo dodávateľa v rámci jeho záväzku vyplývajúceho zo záložnej zmluvy ovplyvniť jeho postavenie v rámci hlavnej zmluvy o úvere.
- 30 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy je potrebné na položenú otázku odpovedať, že článok 2 písm. b) smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že fyzickú osobu vykonávajúcu povolanie advokáta, ktorá uzatvorila s bankou zmluvu o úvere bez toho, aby v nej bol špecifikovaný účel tohto úveru, možno považovať v zmysle uvedeného ustanovenia za „spotrebiteľa“, ak táto zmluva nie je spojená s obchodmi, podnikaním alebo povolaním tohto advokáta. Skutočnosť, že pohľadávka vyplývajúca z uvedenej zmluvy je zabezpečená záložnou zmluvou, uzavretou touto osobou ako zástupcom jej advokátskej kancelárie a vzťahujúcou sa na majetok určený na obchody, podnikanie alebo povolanie tejto osoby, ako je budova vo vlastníctve tejto kancelárie, nie je v tejto súvislosti relevantná.

O trovách

- 31 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (štvrtá komora) rozhodol takto:

Článok 2 písm. b) smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách sa má vykladať v tom zmysle, že fyzickú osobu vykonávajúcu povolanie advokáta, ktorá uzatvorila s bankou zmluvu o úvere bez toho, aby v nej bol špecifikovaný účel tohto úveru, možno považovať v zmysle uvedeného ustanovenia za „spotrebiteľa“, ak táto zmluva nie je spojená s obchodmi, podnikaním alebo povolaním tohto advokáta. Skutočnosť, že pohľadávka vyplývajúca z uvedenej zmluvy je zabezpečená záložnou zmluvou, uzavretou touto osobou ako zástupcom jej advokátskej kancelárie a vzťahujúcou sa na majetok určený na obchody, podnikanie alebo povolanie tejto osoby, ako je budova vo vlastníctve tejto kancelárie, nie je v tejto súvislosti relevantná.